

TEISĖS SKIRSTYMO Į VIEŠĄJĄ IR PRIVATINĘ IDĖJĄ BEI JOS REIKŠMĖ
LIETUVOS STATUTŲ SISTEMAI

Rūta Kazlauskienė *

*Mykolo Romerio universiteto Teisės fakulteto Teisės istorijos katedra
Ateities g. 20, 2057 Vilnius
Telefonas 271 45 39
Elektroninis paštas R.Kazlauskiene@mgk.lt*

Pateikta 2007 m. birželio 7 d. parengta spausdinti 2008 m. sausio 28 d.

Santrauka. Straipsnyje siekiama apžvelgti teisės skirstymo į viešąją ir privatinę mokymo istorinį vystymąsi iki XVI a. pabaigos, nagrinėjant tuometinę teisės doktriną (mokslininkų idėjas, pažiūras), taip pat, pasinaudojus gautomis išvadomis, nustatyti šio skirstymo reikšmę Lietuvos Statutų teisės sistemai. Taigi teisės dualizmo tyrimas šiame darbe reikšmingas tiek, kiek tai būtina Lietuvos Statutų sistemai tirti. Pažymėtina, kad šiame darbe Lietuvos Statutai tyrinėjami remiantis teisės istorija, siejant su bendriausia teisės, kaip sistemos, samprata, su to meto teisinio mąstymo ypatumais, asmens, visuomenės ir valstybės santykio problema.

Vadovaujantis šiuo moksliniu tyrimu galima teigti romėnų teisėje esant atskirų pasisakymų dėl teisės skirstymo į viešąją ir privatinę, tačiau to meto pozityvinėje teisėje šis skirstymas neturėjo sisteminės, funkcinės reikšmės. Teorinės ir praktinės reikšmės teisės skirstymo į viešąją ir privatinę mokymas įgavo XVI a., kai postglosatorių mokyklą keitė humanistų mokykla (t. y. humanistinė kryptis jurisprudencijoje plačiausiai paplitusi tarp prancūzų teisininkų).

XVI a. ideologinių ir religinių nuostatų esminiai pokyčiai turėjo didžiausios reikšmės formuojantis nuostatai teisę skirstyti į viešąją ir privatinę – ryškėja tendencija atsiriboti nuo Bažnyčios autoriteto, sprendžiant valstybinius klausimus ir žvelgti į valstybę, visų pirma, kaip į savarankišką institutą, o, kita vertus, atsigrežiama į žmogų kaip į autonomine, protingą asmenybę (renesansas, humanizmas). Dėl Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės (toliau – LDK) istorinio vystymosi ypatybių susiklostė itin palankios sąlygos receptuoti teisės dualizmo idėją. Lietuvos Statutų tekstai liudija, kad LDK Domicijaus Ulpiano mokymas buvo vystomas: kai teisę pradėta sisteminti, buvo naudojamos Domicijaus Ulpiano formulės pateikta logine sistema. Šia prasme LDK teisės palikimas įrodo Lietuvos teisės sistemos priklausomybę Vakarų teisės tradicijai. Pažymėtina, kad riba tarp viešosios ir privatinės teisės institutų Lietuvos Statutuose kito – tai lėmė konkretaus LDK vystymosi etapo politiniai, ekonominiai, socialiniai ir kiti poreikiai. Keičiantis LDK saugomų vertybių prioritetams, atitinkamai keitėsi ir viešosios teisės reguliuojamų visuomeninių santykių mastas. Istorškai aiškios ribos tarp viešosios ir privatinės teisės nėra ir būti negali, ji visuomet yra santykinė, kaip du poliai, prie kurių daugiau ar mažiau pritraukiamos tam tikros teisės normos.

Pagrindinės sąvokos: viešojoji teisė, privatinė teisė, Lietuvos Statutai, teisės šaltiniai.

IŽANGA

I. V. Michailovskis „Teisės idėja turi du pradus: asmenybės laisvė, savarankiškumas ir organizuoto bendro buvimo būtinybė. Visa teisės istorija yra nuolatinė abiejų pradų sintezės paieška, su poslinkiais viena ar kita linkme.“ [22, p. 564].

„Teisė yra istoriškai paslanki dviejų interesų lygsvaros neišvengiama būtinybė – asmens laisvės ir visuotino gėrio“ [32, p. 457].

Teisės moksle yra sąvokų, teisininkų naudojamų kaip kažkas savaime suprantamo, kurių reikšmė niekam tarsi nekelia abejonių. Tačiau stengiantis jas apibūdinti, apibrėžti, aiškėja, kad vieningai jos nėra suvokiamos ir, kad kiekvienas teisininkas jas apibrėžia savaip. Tuo tarpu sąvokinio aparato reikšmės teisėje negalima neįvertinti. Be terminologijos, naudojamos praktikoje, yra tei-

* Mykolo Romerio universiteto Teisės fakulteto Teisės istorijos katedros doktorantė.

sinės sąvokos, reikšmingos ir teorinėje plotmėje. Kai kurios jų yra šiuolaikinių valstybių, priklausančių Vakarų teisės tradicijai, teisinių sistemų pagrindas. Šioms sąvokoms be abejonės priskirtinos privatinės teisės (*jus privatum*) ir viešosios teisės (*jus publicum*) sąvokos.

Teisės skirstymas į viešąją ir privatinę, tapęs tradiciniu nuo Romos juristų laikų, neprarado savo aktualumo ir šiuo metu: „privatinė ir viešoji teisė [...] tebeegzistuoja kaip dvi savarankiškos, nepriklausomos teisinio reguliavimo sritys, kaip du skirtingi teisinio poveikio visuomeniniams santykiams tipai“ [34, p. 25]. Tačiau mūsų teisinėje sąmonėje šių dviejų kategorijų aiški reikšmė ir požymiai, skiriantys jas vieną nuo kitos, nėra aiškiai įvardijami. G. F. Šeršenevič pažymėjo, kad, nepaisant minėto skirstymo kasdieniškumo, mokslinė prasme iki šiol tebelieka neaišku, kur yra skiriamoji riba tarp privatinės ir viešosios teisės ir kokie jų skirtiniai požymiai. Šis klausimas tapo daugelio teisės mokslininkų kartų, siūliusių įvairiausių būdus problemai spręsti, tyrinėjimų objektu. Šiuo metu yra apie dvi dešimtis įvairių doktrinų teisei skirstyti į viešąją ir privatinę. Dauguma jų priskiriamos XIX a. [21, p. 37]. Kiekviena jų stengiamasi pagrįsti savo poziciją dėl minėto skirstymo. Beje, šiuolaikiniame Lietuvos teisės moksle esama ir teisės skirstymo į viešąją ir privatinę priešininkų. A. Vaišvila teigia, kad „teisės skirstymas į viešąją ir privačiąją turėjo esminės reikšmės tik esant klasinei valstybei ir totalitariniam režimui (iš čia šis skirstymas ir atėjo) [...]“, o „nūdienos sąlygomis teisė gali būti skirstoma į viešąją ir privačiąją, kai: 1) norima sekti istorine tradicija; 2) nesiekama didesnio teisinių sąvokų tikslumo; ir 3) skirstymo pagrindu laikomi išoriniai, neesminiai teisės šakų požymiai, kad ir tas faktas, jog vienas iš teisinių santykių subjektų yra valstybė“ [35, p. 274].

Taigi teisinių požiūris į viešosios ir privatinės teisės santykį ir jų turinį nuolat keičiasi. Pažymėtina, kad sovietinė jurisprudencija apskritai buvo atsisakiusi teisės skirstymo į viešąją ir privatinę idėjos. Teisės skirstymo į viešąją ir privatinę priešininkais buvo J. S. Gambarov [8, p. 45–51], A. G. Goichbarg. Jų koncepcijos buvo kuriamos tokiomis sąlygomis, kai valstybės politika buvo nukreipta į privatinės sferos ribojimą viešosios naudai. Ypatingai aiškiai minėtą aplinkybę iliustruoja V. I. Lenino frazė: „mes nieko privataus nepripažįstam, mums viskas ūkio srityje yra teisiškai vieša, o ne privatu. [...] iš čia – praplėsti valstybės kišimąsi į privatinius santykius; praplėsti valstybės teises naikinti privatinės sutartis“ [19, p. 398]. J. S. Gambarov požiūrių pagrindas – anksčiau minėtų materialinių ir formaliųjų teisės skirstymo į viešąją ir privatinę teorijų kritika [8, p. 45–51]. A. G. Goichbarg besąlygiškai neigė galimybę teisę skirstyti į viešąją ir privatinę, paremdamas savo poziciją ne teisiniais, o ekonominiiais-politiniiais argumentais. Jo manymu, teisė skirstoma į viešąją ir privatinę dėl to, kad atsiradęs privačios nuosavybės neliečiamumo principas. A. G. Goichbarg, neanalizuodamas esamų teorijų, nekonstruktiviai kritikavo autorius, besilaikančius priešingos nuomonės, tvirtindamas, kad jų požiūris pasenusios, nemokšiškos ir apologetiškos. Taigi atkreiptinas dėmesys į tai, kad A. G. Goichbarg teigi-

niai, nukreipti prieš tradicinę teisės skirstymą, grindžiami nuostata, kad nurodytosios abstrakcijos – vieša ir privatu – nėra istorinio teisės vystymosi rezultatas, o tiesiog teisininkų išgalvotos. Tačiau pažymėtina, kad net minėtu laikotarpiu buvo šių autorių požiūrių kritikos (E. B. Pašukanis, S. I. Rajevič). Taigi po garsiosios V. I. Lenino frazės dėl nepripažinimo nieko privataus [19, p. 398] XX a. pradžioje privatinės teisės mokslų pakilimą tarybiniu laikotarpiu pakeitė jų stagnacija. Viešasis teisinis reguliavimas imtas taikyti visoms visuomeninio gyvenimo sritims. Šio proceso rezultatus galime įvertinti tik dabar, kai teisės dualizmo koncepcija atgyja Lietuvos Respublikoje, todėl svarbu ją pagrįsti tiek Vakarų Europos, tiek Lietuvos teisės tradicija.

Nutolimo nuo totalitarinės valstybės santvarkos sąlygomis besivystančiai privatinė ir viešųjų santykių sistemai būtina teoriškai pagrįsti teisinio reguliavimo metodus. Teisė šiuolaikinėje Lietuvos jurisprudencijoje imama skirstyti į viešąją ir privatinę tiek teoriškai, tiek praktiškai. Konstitucinis teismas davė pradžią teisminėje praktikoje naudoti kategorijas privatus ir viešasis, naujasis civilinis, baudžiamasis bei kt., kodeksai – įstatymų leidyboje. Tačiau pažymėtina, kad teisės skirstymas į viešąją ir privatinę suvokiamas kaip aksioma, nereikalaujanti nei įrodymų, nei verifikacijos, t. y. kaip savaime suprantamas dalykas. Vis dėlto teisės mokslo ir praktikos minėtos kategorijos naudojamos gana dažnai. Todėl būtina tokį dualizmą išsamiai ištirti istoriškai, jį pagrįsti Lietuvos teisės tradicija. Teisės skirstymo į viešąją ir privatinę idėjos analizė, remiantis teisės istorija, gali padėti, sprendžiant įvairias teisės problemas: formuojant efektyvų visuomeninių interesų poveikio valstybės valdžiai teisinį mechanizmą, taip pat palaikant viešųjų valstybės ir visuomenės interesų bei atskirų asmenų privatinėms interesų pusiausvyrą. Tai yra ko gero geriausias akstinas praeities patirties tyrimams.

Šiame darbe siekiama apžvelgti teisės skirstymo į viešąją ir privatinę mokymo istorinį vystymąsi iki XVI a. pabaigos, nagrinėjant to meto mokslininkų idėjas, pažiūras, taip pat, pasinaudojus gautomis išvadomis, nustatyti šio skirstymo reikšmę Lietuvos Statutų teisės sistemai. Taigi teisės dualizmo tyrimas šiame darbe reikšmingas tiek, kiek tai būtina Lietuvos Statutų teisės sistemai tirti. Pažymėtina, kad šiame darbe Lietuvos Statutai tyrinėjami teisės istorijos aspektu, siejant su bendriausia teisės, kaip sistemos (Lietuvos Statutų teisės sistema šiame straipsnyje suvokiama kaip kokybiškai aukštesnė už paprastą vidinę struktūrą kategorija), samprata, su to meto teisinio mąstymo ypatumais, asmens, visuomenės ir valstybės santykio problema.

Būtina pažymėti M. N. Marčenko, H. J. Berman, V. Andriulio, I. Lappo, B. B. Čerepachinos, G. F. Šeršenevič, I. A. Pokrovskio, O. S. Iofės darbus, vienaip ar kitaip susijusius su šia darbo tema. Siekiant atskleisti šio darbo temą, remtasi minėtų autorių darbais, naudotasi kitų mokslų šakų (filosofijos, logikos, istorijos) mokslinė literatūra, visuotinai pripažintais moksliniais metodais (loginiu, lyginamuoju, istoriniu, dogmatiniu, teleologiniu, kritikos). Taikant minėtų metodų kompleksą,

buvo siekiama maksimaliai objektyviai ir nuodugniai iš-
tirti problematiką.

1. TEISĖS SKIRSTYMO Į VIEŠĄJĄ IR PRIVATINĘ IDĖJOS ATsirADIMAS SENOVĖS ROMOJE.

Teisės skirstymo į viešąją ir privatinę idėja teisinėje literatūroje tradiciškai siejama su III a. Romos teisės teoretiko Domicijaus Ulpiano formule: „Viešojoji teisė yra ta, kuri priklauso Romos valstybės statusui, o privatinė – atskirų asmenų interesams“ [24, p. 62] (*publicum ius est quod ad statum rei Romanae spectat privatum quod ad singulorum utilitatem*). Nors jau anksčiau Titas Livijus (I a.) nurodo, kad XII lentelių įstatymai yra visos viešosios ir privatinės teisės šaltinis [29, p. 3]. Kai kurie autoriai, pavyzdžiui, G. F. Šeršenevič, nurodo, kad minėta idėja buvo jau Aristotelio ir Demostenio moky-muose [15, p. 130]. Taigi atskirus pasisakymus, vienaip ar kitaip nurodančius į dviejų teisės sferų egzistavimą, galima aptikti ir ankstesniais negu III a. periodais, kai atsirado žymioji Domicijaus Ulpiano formulė. Nuo kurio momento praecityje bepradėtume, visuomet atsiras ankstesnis, ir šis dėsningumas, ko gero, liudija žmogiškosios istorijos nepertraukiamumą. F. W. Maitlando žodžiais tariant, „istorija vientisa [...] ir kiekvienas, kas mėgina papasakoti jos dalį, pajunta, kaip jau pirmoji jo frazė praplėšia besiulį voratinklį [...] Teks nustatyti senaties laiką, ir jis turi būti savavališkas, voratinklį teks praplėšti“ [6, p. 61].

Galima daryti prielaidą, kad Domicijaus Ulpiano teiginys, jog viešojoji teisė yra ta, kuri susijusi su valstybės reikalais, tai siekio patalpinti valstybę į teisinius rėmus išraiška, pabrėžti, kad ir valstybė taip pat paklūsta teisei, ne tik jos piliečiai [20, p. 21–22]. Yra ir priešingas požiūris: „Romėnų teisininkai, taip meistriškai išvystę *jus civile*, tuo pat metu paliko nuošalyje valstybinę ir administracinę teisę, t. y. pagrindines viešosios teisės sritis šiuolaikine prasme. Manytume, kad šis faktas netiesiogiai įrodo, kad valstybinės valdžios organizavimo klausimai [...] buvo už teisės ribų“ [17, p. 18–19].

Būtina pažymėti, kad archainiu laikotarpiu kaip viešąją teisę romėnai suvokė visą teisę, nustatytą valstybės ir todėl privalomą visiems. Vėliau viešosios teisės sampratos turinys keitėsi, ir jau Respublikos periodo metu ji suprantama visų pirma kaip teisė, susijusi su valstybės reikalais. Domicijus Ulpianas būtent taip ir apibrėžia: „viešojoji teisė susijusi su Romos valstybės reikalais [...], t. y. susijusi su šventenybėmis, kulto tarnais, magistratais“ [5, p. 404]. Karalių laikotarpiu „kiekvienas teisinis privataus asmens veiksmas buvo viešas: jeigu jis norėjo palikti testamentą, turėjo kreiptis į tautos susirinkimą ir nuodugnai pranešti pastarajam apie savo norą; jeigu norėta įvaikinti, taip pat buvo būtina eiti į *comitia publicum*“ [13, p. 123]. Remiantis seniausia romėnų teise, užkariautos žemės ir užgrobta nuosavybė patekdavo valstybės nuosavybėn ir tik po to galėjo pereiti atskiriems asmenims. Be to, visa žemė priklausė valstybei, buvo *ager publicus* ir galėjo būti perduota atskiram asmeniui tik naudoti ar valdyti. Remiantis se-

niausia Romos teise, asmens buvo tampri sąsaja su visuma, „viešas veidas neigė privatų asmenį“ [26, p. 17–18]. Tačiau jau Respublikos pradžioje XII lentelių įstatymai individo valios išreiškimą prilygina įstatymui. Bet kuriuo atveju būtent XII lentelių įstatymui priskiriamas teiginys: *cum nexum faciet mancipiumque uti lingua nuncupasset ita ius esto*. Manoma, kad nuo XII lentelių įstatymų iš tiesų prasideda tikrosios privatinės teisės vystymasis [26, p. 75]. Romėnų teisė įtvirtino privatinės nuosavybės institutą, formalios visų laisvų asmenų lygybės principą. Tokiu būdu privatinė teisė Romoje buvo asmens autonomijos ir laisvės sfera. Būtent čia koncentruojamas teisininkų dėmesys, „pastangos užsiimti viešąja teise Romoje atrodė bevaisės ir tuo pat metu pavojingos. Romoje nebuvo nei konstitucinės teisės, nei administracinės teisės, o baudžiamoji teisė vystėsi daugiau todėl, kad reglamentavo daugiausia santykius tarp privačių asmenų (nusikaltėlis ir nukentėjęsysis arba jo šeima) ir todėl nebuvo visiškai viešosios teisės sfera“ [11, p. 60].

Teisės tyrinėtojai, išskyrus E. Šulcą, pažymi, kad nors Romos teisininkai ir formulavo teisės skirstymą į viešąją ir privatinę, tačiau patį romėnų teisės sistema bei jurisprudencija nebuvo kuriama griežtai laikantis to principo. *Jus publicum* ir *jus privatum* kategorijas pradėjo skirti tik vėlyvojo klasikinio periodo mokslas, o praktinė tokio skirstymo reikšmė įstatymų leidyboje išryškėjo tik gerokai vėliau Vakarų Europoje. Pats Domicijus Ulpianas, kalbėdamas apie teisės skirstymą į viešąją ir privatinę, nurodė, kad šis skirstymas reikšmingas „teisės tyrinėjimui (mokymuisi)“. Tikriausiai romėnų teisininkai laikė tokį skirstymą būtinu tik pradedantie-
siems teisininkams sistemint teisinę medžiagą.

Vienaip ar kitaip vėliau ši senovės Romos teisės klasifikacija įgauna didžiulės reikšmės formuojantis Vakarų teisės tradicijai. Kalbant apie klasifikaciją, kyla kriterijų klausimas. Pažymėtina, kad dėl Domicijaus Ulpiano žymaus apibrėžimo tradiciškai manoma, jog kriterijus teisei skirstyti į viešąją ir privatinę yra interesas (Beje, D. D. Grim manė, kad Ulpianas skirtumo tarp viešosios ir privatinės teisės ieškojo subjektų skirtumuose [9, p. 76]). Be to, pažymėtina, kad tam tikrais atvejais Romėnų teisininkai viešąją teisę skyrė nuo privatinės ir atsižvelgdami į teisinio reguliavimo metodą (pobūdį): „*ius publicum privatum pactis mutari non potest*“ (viešąją teisę negalima keisti privatinėmis sutartimis) [9, p. 404]. Įdomu tai, kad ši romėnų sentencija dažnai traktuojama kaip taisyklė, kuria remiantis privatus interesas visuomet turi nusileisti bendrajai gerovei, t. y. esant privataus ir viešojo gėrio kolizijai, prioritetą esą paliekamas pastarajam [13, p. 29].

Tačiau taip pat būtina pažymėti, kad Domicijaus Ulpiano teorija vis dėlto neatsako į klausimą, kur yra riba tarp privačiųjų bei viešųjų interesų, ir būtent šiuo požiūriu ji yra labiausiai pažeidžiama – juk privatinės teisės normos taip pat gali tarnauti apsaugant viešuosius interesus. Privatus ir viešasis interesas tiek tampriai susiję, kad juos atskirti vieną nuo kito yra labai sunku. Jeigu analizuotume bet kurią teisės normą, neišvengiamai rastume tiek viešąjį, tiek privatųjį interesą, nes šios

dvi kategorijos yra objektyviai neatskiriamos. Galima spręsti tik dėl to, kuris iš šių dviejų interesų svarbus tiesiogiai, o kuris – netiesiogiai. E. B. Pašukanis pažymėjo, kad nubrėžti ribą tarp egoistinių individo, kaip visuomenės nario, interesų ir visuotinio politinės bendruomenės intereso galima tik abstrakčiai. Realiai šie momentai tarpusavyje susiję. Iš čia išvada – neįmanoma skirti konkrečių teisės institutų, kurie visiškai įkūnytų kurį nors minėtų interesų [23, p. 59].

Neginčijamas klasikinės teorijos privalumas yra tas, kad ji nurodo esminį požymį, skiriančią privatinę ir viešąją teisę, atsižvelgiant į ginamus interesus. Šios teorijos reikšmė yra akivaizdi teoriškai. Ji padeda atsakyti į klausimą, kodėl vieną ar kitą visuomeninių santykių sritį būtina priskirti viešajai ar privatinei teisės sričiai, su būdingu kiekvienai iš jų teisinio reguliavimo metodu ar būdu, tačiau nepajėgi pateikti aiškių kriterijų, skirstant esamas teisės normas. Tokiu būdu akivaizdu, kad Domicijaus Ulpiano teorija daugiau tinka įstatymo leidėjui o ne teisės taikytojui.

2. DOMICIJAUS ULPIANO KLASIFIKACIJOS PERĖMIMAS VIDURAMŽIŲ RECEPCIJOS.

Glosatorių darbuose atsiranda užuominų apie teisės skirstymą į viešąją ir privatinę, tačiau šis klausimas nėra laikomas esminiu. Rigerijus, jo *Questiones super institutis* (1158 m.) nemini šio skirstymo, o iš karto kalba apie prigimtinės, tautų ir pilietinės teisės skirtumus. Irnerijus viešąją teisę suvokė kaip visos visuomenės teisę, *ius commune* (*Ius commune* romėnų teisėje reiškė įpareigojančią visuomenę teisę, ją vadino bendrąja arba viešąja teisę [6, p. 103]). Bulgarui *ius commune* supanašėjo su viešąja teise, tačiau, kai ši *ius commune* buvo taikoma privačių asmenų, ji vargu ar skyrėsi nuo privatinės teisės [36, p. 147]. Vienas iš postglosatorių (komentatorių) Bartol savo traktate „Apie skirtumus tarp kanonų ir civilinės teisės“ nurodo, kad pagal civilinę teisę nusikaltimai gali būti viešaisiais arba privatiniais, o pagal kanonų teisę – tik viešaisiais [4, p. 319–320]. Tačiau Bartol netyrinėja viešojo ir privataus teisėje prigimties. Taigi glosatorių ir postglosatorių mokyklų atstovų teisės skirstymo į viešąją ir privatinę problema nebuvo aptariama.

Daug didesnės tiek praktinės, tiek teorinės reikšmės teisės skirstymo į viešąją ir privatinę klausimas įgavo XVI a., kai postglosatorių mokyklą keitė humanistų mokykla (humanistinė kryptis jurisprudencijoje plačiausiai paplitusi tarp prancūzų teisininkų). Būtent šiuo metu teisės mokslas grįžo prie pirminio *Corpus juris Civilis* teksto, neapsunkinto daugybės glosatorių ir postglosatorių komentarų, kurie romėnų teisės normas aiškino pasiremami viduramžių teisės suvokimu. 1572 m. atsiranda N. Vigelijaus darbas „*Juris Publici*“. Tai yra pirmasis savarankiškas tekstas apie viešąją teisę. Iš esmės Vigelijus (jis tai nurodo „*Juris Publici*“ įžangoje), sekdamas Ulpiano definicija, išdėstė Justiniano sąvado teksto dalį, lietusią tik viešąją teisę. Vienas iš žymiausių prancūzų mokyklos atstovų Donel (Donellus, 1527–1591) manė, kad svarbiausias jurisprudencijos

uždavinys – skirti pagrindinius romėnų teisės principus, abstrahuojantis nuo istorinių ypatybių [14, p. 53]. Komentuodamas Justiniano sąvada, pagrindu jis laikė teisės skirstymą į viešąją ir privatinę. Tačiau Donel tik iš dalies rėmėsi Domicijaus Ulpiano formule ir savarankiškai nurodė kriterijus teisei skirstyti: viešajai teisei jis priskyrė visus reikalus, be kurių valstybė negalėjo egzistuoti. Vokiečių teisininkų nagrinėjamoju laikotarpiu naudojamos sąvokos *personae publicae* (valstybės tarnautojai) ir *personae privatae*; *potestas publica* (viešojo valdžia) monarcho ir *potestas privata*. Altezijus (Althusius, XVI–XVII a.) skyrė viešąsias ir privačias bendruomenes (*societas publica* ir *societas privata*).

Nepaisant to, kad teisinė XVI a. mintis teisei skirstyti į viešąją ir privatinę skyrė dėmesio daugiau negu teisės mokslo ar disciplinos sričiai, tačiau šimtmečius trukę Romos teisės tyrinėjimai formavo teisinį mąstymą. Teisės skirstymo į viešąją ir privatinę idėja, gimusi Senovės Romoje, buvo perimta romanų-germanų teisės šeimos. Jos esmė ta, kad santykiai tarp valdančiųjų ir valdomųjų iškelia savo, būdingas jiems, problemas ir reikalauja kitos reglamentacijos negu santykiai tarp privačių asmenų. Kitais žodžiais tariant, santykiai privatinės bei viešosios teisės srityse savo prigimtimi ir esme skirtingi, ir tai atsispindi teisėje. Tokiu būdu „Romos teisė iš tiesų tapo metodologiniu pagrindu visai romanų-germanų teisei“ [21, p. 27].

Kyla klausimas, kodėl buvo perimta teisę skirstyti į viešąją ir privatinę. Ieškant atsakymo į šį klausimą, pažymėtina, kad ilgainiui XVI a. pasiekta ženklus progreso tiek valstybės teorijoje, tiek praktiškai įtvirtinant jos valdžią. Politinė valdžia turėjo gausybę įvairių formų, mažai ką bendro turinčių su šiuolaikine valstybe. Valstybė neatsirado XVI a., bet būtent tuomet ji įgavo šiuolaikinio pavidalo pagrindinius požymius. Ji įtvirtino savo viršenybę, neleisdama niekam būti aukščiau už ją – nei krikščioniškam pasauliui, nei Imperijai. XVI a. galima vadinti pradžia proceso, kurio metu valstybė įtvirtino monopoliją įteisintai prievartai. Beje, valstybės, kaip tam tikros abstrakcijos, idėja atsiranda tik XVI a. pabaigoje – Nikolo Makiaveli (Machiavelli, 1469–1527) įkandin, tačiau be pastarojo moralinio iššūkio iškeltos Žano Bodeno (Jeano Bodino, 1530–1596) idėjos – valstybingumo kaip abstrakčios idėjos, o ne darinio, siejamo su konkrečiu valdovu, akcentas pasaulietinei valdžiai. Šios idėjos glūdi šiuolaikinės politinės minties pagrinduose. Tačiau to meto valstybėse šių idėjų reikšmė dar neįvertinama, ir tik nedaugelis tyrinėtojų atskyrė įstatymą nuo valdovo valios. Realiai valstybinė valdžia įgudavo nepalyginti primityvesnius pavidalus. Vis dėlto būtent XVI a. ideologinių ir religinių nuostatų esminiai pokyčiai ko gero turėjo didžiausios reikšmės formuojantis nuostatai teisę skirstyti į viešąją ir privatinę. Ryškėja tendencija atsiriboti nuo Bažnyčios autoriteto, sprendžiant valstybinius klausimus, ir žvelgti į valstybę, visų pirma, kaip į savarankišką institutą, o, kita vertus, atsižvelgiant į žmogų kaip į autonomišką, protingą asmenybę (renesansas, humanizmas).

Atkreiptinas dėmesys į tai, kad naujiems valstybiams nacionalinio tipo dariniams formuoti XVI a. bu-

vo dvi pagrindinės kliūtys – universalaus pobūdžio (Bažnyčia) ir lokalaus (vietos feodalų interesai). Todėl Europos valstybių įstatymuose retos teisės normos, įtvirtinančios pasaulietinės valdžios suverenitetą, nepriklausomą nuo Popiežiaus ir regioninių valdžios struktūrų. Šia prasme Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės teisės raida išsiskiria tuo, kad jau po krikščionybės priėmimo LDK teisė išliko akivaizdžiai pasaulietinė, o tai nebuvo būdinga nei Vakarų, nei Rytų krikščioniškųjų valstybių kaimynių teisei. Yra pagrindo manyti, kad tokią padėtį lėmė „Renesanso idėjos, kurios, atsigręždamos į žmogų, sudarė sąlygas neutralizuoti atgyvenusių katalikybės formų plitimą.“ [1, p. 25] Kita vertus, nagrinėjamo laikotarpio LDK buvo Reformacijos periodo, o „reformacijos ideologai ir veikėjai pasistengė sudrebinti feodalinę ir bažnytinę tvarką [...]. Jais vadovavo vis stiprėjantis pasaulietinės valdžios ir valstybingumo suvokimas [...] kaip savarankiško instituto, turinčio savo tikslus, galimybes ir požymius“ [1, p. 26]. Lietuvos Statutuose prioritetą teikiama pasaulietinei valdžiai, jos santykius su bažnyčios institucijomis inkorporuojant į skyrius, apimančius valstybinę (viešąją) teisę, esančius Lietuvos Statutų pradžioje.

Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje lokali valdžia dominavo, tačiau rėmė stiprios pasaulietinės LDK idėją, kaip priešpriešą Lenkijos karalystės ekspansijai. Todėl, atsiradus kompromiso poreikiui tarp valstybės, kurią įkūnijo Didysis kunigaikštis, ir bajorų asmeninių interesų, teisės dualizmo idėja tampa itin paranki. Tuomet Lietuvos Statutuose privatinė teisė iškyla kaip bajoro laisvės sfera, o viešajai teisei skirta nustatyti valdžios funkcionavimo ir formavimo tvarką; dichotomija „laisvas bajoras – valstybė“ lėmė dichotomiją „privatinė teisė – viešoji teisė“.

Taigi LDK istorinio vystymosi ypatybių dėka susiklostė itin palankios sąlygos receptuoti teisės dualizmo idėją. Pažymėtina, kad Domicijaus Ulpiano ir apskritai romėnų teisės doktrina buvo gerai žinoma XVI a. LDK. Petro Roizijaus, kuriam, beje, priskiriama ir 1566 m. Lietuvos Statuto bendraautorystė [18, p. 81–82], veikale *Decisiones Petri Royzii Aurei Alcagnicen[sis], Regii Jureconsulti, de rebus in sacro auditorio Lituano ex appellatione iudicatis* dėstant tezes, suformuluotas nagrinėjant bylas LDK valdovo asesorių teisme, labai dažnos nuorodos į paties Domicijaus Ulpiano, taip pat į postglosatorių Bartolo ir Baldo teiginius [28, p. LIX–LX]. Taigi LDK Domicijaus Ulpiano mokymas buvo vystomas, juo pasinaudota pradėjus teisę sisteminti. Tai liudija Lietuvos Statutų tekstai: kai teisę pradėta sisteminti, buvo naudojama Domicijaus Ulpiano formulės pateikta logine sistema. Šia prasme Lietuvos Statutai yra pakankamai originalūs ir vertintini kaip aukšto lygio XVI a. Lietuvos teisinės minties rezultatas [3, p. 20–22]. Justinijono kodekso (529 m.) sistemą nulėmė teisiųjų santykių šakinis pobūdis (Romėnų teisės tyrinėtojai šiame kodekse atranda tokią sistemą: bažnytinė teisė (1-oji knyga), civilinė teisė (2–8 knygos), baudžiamoji teisė (9-oji knyga) ir valstybinė teisė (10–12 knygos). Justinijono kodekso knygos teisės normos išdėstytos chronologiškai. Šia prasme jis primena chronologinį teisės

normų rinkinį. O Lietuvos Statutų sistemą lemia tai, kad teisės reguliuojami visuomeniniai santykiai priskiriami viešajai ar privatinei teisei pagal LDK pripažintų vertybių hierarchiją.

Pažymėtina, kad yra dvi tarpusavyje konkuruojančios koncepcijos. Viena jų teigia Lietuvos Statutuose buvus sistemą, kita – neigia. Taigi mokslinėje literatūroje Lietuvos Statutų sistemos klausimu nėra vieningos nuomonės. Išsamia šios problemos istoriografijos apžvalgą pateikė V. Andriulis [2, p. 13]. Kategoriškai neigia sistemos buvimą S. Kutčeba, F. Čarneckis, bandęs Lietuvos Statutų normas sugrupuoti pagal teisės šakas. Apčiuopę tam tikrą nuoseklumą ir dėstymo sistemą – J. Jaroševičius¹, J. Malinovskis², G. Demčenka³, J. Jakubovskis⁴. Sovietinėje istoriografijoje Lietuvos Statutų sistemai nėra skirta pakankamai dėmesio. Ji dažnai tapatinama su struktūra (V. Pičeta)⁵, arba teigiama esant I Lietuvos Statute sistemą, sudarytą šakiniu principu, taip pat jog šio Lietuvos Statuto sudarytojai nesilaikė teisės kodifikavimo sistemos, priimtos romėnų teiseje (J. Jucho). Apibendrinant tenka pažymėti, kad, tyrinėjant Lietuvos Statutus, į juos dažniausiai žvelgiama iš dabarties pozicijų ir ieškoma to, ko rasti neįmanoma – šiuolaikinei teisei būdingo sisteminimo remiantis teisės šakomis. Tenka sutikti su I. Danilavičiaus nuomone, kad būtų neįmanoma žvelgti į senuosius įstatymus iš šiuolaikinių pozicijų. Darytina išvada, kad žvelgti į senuosius įstatymus iš šiuolaikinių pozicijų ir juos tyrinėti, mėginant suvokti jų prasmę, klasifikuoti, skirstyti, remiantis šakiniu principu, neatsižvelgiant į Lietuvos Statutų sistemos sudarymo principus, netikslinga, nes tai gali atvesti į klaviatę.

Akivaizdu, kad visuomeninių santykių pobūdis buvo reikšmingas, sudarant Lietuvos Statutus, t. y. nustatant visuomeninių santykių teisinį reguliavimą, atsižvelgiant į valstybėje saugomų vertybių svarbą. Lietuvos Statutuose teisės normos sudarė logiškai nuoseklią sistemą, tačiau jos buvo grupuojamos, remiantis ne šakiniu principu, kaip įprasta šiuolaikinėse teisinėse sistemose, o atsižvelgiant į valdovo ir jo aplinkos politinių,

¹ J. Jaroševičius Lietuvos Statutų normų išdėstymo sisteminimą laiko tokio aukšto lygio, kokio nebuvo pasiekusi ne tik Lenkija, bet ir kitos XVI a. valstybės.

² J. Malinovskis, tyrinėdamas LDK Statutuose užfiksuotus nusikaltimus, pažymėjo, kad yra tam tikras jų dėstymo nuoseklumas, liečiantis valstybės, šeimos, asmeninius ir turtinius subjektų interesus, tačiau atrado ir daug nuostatų, išrašytų skyriuose, atsižvelgiant į atsitiktinius požymius (greta atsakomybės už karinės prievolės nevykdymą, tai autoriaus nuomone priskirtina prie valstybinių nusikaltimų, dėstomi antraeiliai kariniai ir kriminaliniai nusikaltimai; greta baudžiamųjų nuostatų apie bajoriškosios garbės įžeidimą išrašyti nuostatai apie atsakomybę už karinės aprangos ar geležies išvežimą į priešų žemę ir t. t.)

³ G. Demčenka atskleidė baudžiamųjų nuostatų dvilypumą – jų viešajai ar privatai pobūdį, priklausomai nuo to, kieno interesus Lietuvos Statutų kūrėjai laikė esant pažeistus – valstybės ar jos piliečių (piliečiais šis mokslininkas laikė tik feodalų luomui priklausiusius asmenis).

⁴ J. Jakubovskis, tiesiogiai neliesdamas I LDK Statuto sistemos, pažymėjo, kad pirmieji trys skyriai yra viešojo-valstybinio pobūdžio.

⁵ V. Pičeta teigė, kad I LDK Statutą sudaro valstybinė, karinė-feodalinė, luominė šlėktos, žemės, paveldėjimo, globos, teisminė, procesinė ir baudžiamoji teisė. Taip pat jis daro išvadą, kad ne visada LDK Statute priimtos sistemos griežtai laikomasi.

karinių, ekonominių interesų reikšmingumą. Taigi viename skyriuje, vertinant šiuolaikinės teisės kategorijomis, galime surasti baudžiamosios, administracinės, civilinės, šeimos ar kitų teisės šakų teisės normų.

Lietuvos Statutų sistemų pagrindinis tikslas – teisišomis priemonėmis užtikrinti viešųjų ir privačiųjų interesų balansą, todėl teisės normos išdėstytos, remiantis vidine logika, atsižvelgiant į jų santykį su viešąją ar privatinę teisę. Bendriausia prasme viešasis interesas yra valstybės pripažįstamas ir teise užtikrinamas socialinės bendrijos interesas, kurį tenkinti yra šios bendrijos egzistavimo ir vystymosi sąlyga, todėl viešosios teisės institutai išreiškia visuomeninį interesą, visų pirma atsižvelgiant į valstybės poreikius. Šiomis sąlygomis viešieji interesai, priklausomai nuo valstybės formos, gali realiai atspindėti daugumos nuomonę arba tik mažumos, galinčios turėti įtakos, priimant sprendimus. LDK visuomenė buvo luominė, todėl viešosios teisės institutų Lietuvos Statutuose paskirtis – ginti privilegijuoto luomo interesus.

Viešosios teisės institutus Lietuvos Statutuose galima apibrėžti kaip reguliuojančius valstybės (Didžiojo kunigaikščio) ir politinės tautos santykius, formuojant valstybės politiką, t. y. įgyvendinant valstybinės valdžios principus ir nustatant jos ribas, taip pat politinei tautai dalyvaujant šiame procese. Taigi, remiantis Lietuvos Statutais, valstybės pripažinti luomų ar atskirų socialinių grupių narių ir valdžios struktūrų santykiai buvo viešosios teisės subjektai, o tarpusavyje dėl turtinių santykių, tapdavo privatinės teisės subjektais. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad viešoji teisė Lietuvos Statutuose yra ta sritis, kur teisinis reguliavimas kyla iš politinės sąjungos, susitarimo, centralizuoto elgsenos valdymo metodo, kurio pasekmė yra privalomojo pobūdžio teisės normos, o privatinė teisė – individų savireguliacijos sfera, skirta laisvai individų elgsenai reguliuoti, kur esmė yra privačios nuosavybės klausimas.

Valstybinės svarbos viešosios teisės normos, apibrėžiančios Valdovo teisinę padėtį, valstybės pripažintus luomus ar atskirų socialinių grupių santykius su valdžios struktūromis, valstybinės valdžios institucijų veiklos organizavimą, dėstomas Lietuvos Statutų pirmuosiuose skyriuose: Pirmajame Lietuvos Statute – I skyriuje „Apie Valdovo asmenį“, II skyriuje „Apie krašto gynybą“, III skyriuje „Apie šlėktų laisves ir Didžiosios kunigaikštystės išplėtimą“, IV skyriuje „Apie moterų paveldėjimą ir merginų ištekėjimą“, V skyriuje „Apie globą“ ir VI skyriuje „Apie teisėjus“, o Antrajame ir Trečiajame Lietuvos Statutuose – I–IV skyriuose (I skyriuje „Apie Valdovo asmenį“, II skyriuje „Apie krašto gynybą“, III skyriuje „Apie šlėktų laisves ir Didžiosios kunigaikštystės išplėtimą“ bei IV skyriuje „Apie teisėjus ir teismus ir teisėjų rinkimą paviete“). Taigi, pradėdant Antruoju Lietuvos Statutu, atitinkamai keičiantis valstybės saugomų vertybių prioritetams, nemaža dalis viešosios teisės institutų tampa privatinės teisės dalimi. Darytina išvada, kad riba tarp viešosios ir privatinės teisės institutų Lietuvos Statutuose kito. Tai lėmė politiniai, ekonominiai, socialiniai ir kiti konkretaus LDK vystymosi etapo poreikiai. Keičiantis LDK saugomų vertybių

prioritetams, atitinkamai keitėsi ir viešosios teisės reguliuojamų visuomeninių santykių mastas. Taigi riba tarp privatinės bei viešosios teisės sričių yra sąlyginė ir, laikui bėgant, kinta. Ją lemia ekonominiai, politiniai ir kiti visuomenės poreikiai konkrečiam jos vystymosi etape. Darytina išvada, kad istoriškai aiškios ribos tarp viešosios ir privatinės teisės nėra ir būti negali, ji visuomet yra santykinė, kaip du poliai, prie kurių daugiau ar mažiau pritraukiamos tam tikros teisės normos.

IŠVADOS

Teisės istorijos mokslo vidinė logika sąlygoja teorinių dėsningumų paiešką. Atlikus šį mokslinį tyrimą, galima teigti Romėnų teisėje esant atskirų pasisakymų dėl teisės skirstymo į viešąją ir privatinę, tačiau to meto pozityvinėje teisėje šis skirstymas neturėjo sisteminės, funkcinės reikšmės. Teorinės ir praktinės reikšmės teisės skirstymo į viešąją ir privatinę mokymas įgavo XVI a., kai postglosatorių mokyklą keičia humanistų mokykla (humanistinė kryptis jurisprudencijoje, plačiausiai paplitusi tarp prancūzų teisininkų).

LDK istorinio vystymosi ypatybių dėka susiklostė itin palankios sąlygos receptuoti teisės dualizmo idėją. Lietuvos Statutuose teisės dualizmas atspindėjo kompromiso tarp pilietinės tautos ir valstybės paiešką. Atsiradus kompromiso tarp valstybės, kurią įkūnijo Didysis kunigaikštis, ir bajorų asmeninių interesų poreikiui, teisės dualizmo idėja tampa itin paranki – tuomet Lietuvos Statutuose privatinė teisė iškyla kaip bajoro laisvės sfera, o viešajai teisei skirta nustatyti valdžios funkcionavimo ir formavimo tvarką; dichotomija „laisvas bajoras – valstybė“ sąlygojo dichotomiją „privatinė teisė – viešoji teisė“. Viešoji teisė Lietuvos Statutuose yra ta sritis, kur teisinis reguliavimas kyla iš politinės sąjungos, susitarimo, centralizuoto elgsenos valdymo metodo. Jo pasekmė yra privalomojo pobūdžio teisės normos, o privatinė teisė – individų savireguliacijos sfera, skirta laisvai individų elgsenai reguliuoti, kur esmė yra turtinių santykių reguliavimo klausimas.

Taigi Lietuvos Statutų tekstai liudija, kad Domicijaus Ulpiano mokymas buvo vystomas ir LDK imtas sisteminti. Pradėjus teisę sisteminti, buvo naudojama Domicijaus Ulpiano formulės pateikta logine sistema. Šia prasme LDK teisės palikimas įrodo Lietuvos teisės sistemos priklausomybę Vakarų teisės tradicijai. Pažymėtina, kad riba tarp viešosios ir privatinės teisės institutų Lietuvos Statutuose kito – tai lėmė politiniai, ekonominiai, socialiniai ir kiti konkretaus LDK vystymosi etapo poreikiai. Keičiantis LDK saugomų vertybių prioritetams, atitinkamai keitėsi ir viešosios teisės reguliuojamų visuomeninių santykių mastas. Darytina išvada, kad istoriškai aiškios ribos tarp viešosios ir privatinės teisės nėra ir būti negali, ji visuomet yra santykinė, kaip du poliai, prie kurių daugiau ar mažiau pritraukiamos tam tikros teisės normos.

LITERATŪRA

1. Andriulis, V. XIV–XVI a. Lietuvos teisės pasaulietiško problema. *Socialistinė teisė*, 1989, Nr. 2 ir Nr. 3.
2. Andriulis, V. 1529 metų Lietuvos statuto sistemos problema teisės sistemos istorinės sampratos požiūriu. *Lietuvos TSR Aukštųjų mokyklų mokslo darbai. Teisė*. 1982. T. 17. Šąsiuvinis 1. Vilnius, 1983.
3. Andriulis, V. *Lietuvos Statutų (1529, 1566, 1588 m.) šeimtos teisė*. Vilnius, 2003.
4. *Антология мировой правовой мысли*. В 5-ти томах. Т. 2. Европа: V–VII вв. М., 1999.
5. Бартошек, М. *Римское право: понятия, термины, определения*. М., 1989.
6. Берман, Г. Дж. *Западная традиция права: эпоха формирования*. М., 1998.
7. Bardach, J. *Statuty Litewskie a Prawo Rzymskie*. Warszawa, 1999.
8. Гамбаров, Ю. С. *Курс гражданского права*. Т. 1. Часть общая. Спб., 1911.
9. Гримм, Д. Д. *Курс римского права*. Т. 1. Спб., 1904.
10. Гримм, Д. Д. *Лекции по догме римского права*. Спб., 1910.
11. Давид, Р.; Жоффре-Спинози, К. *Основные правовые системы современности*. М., 1998.
12. *Другий (Волинський) Статут Вялікага княства Літоўскага 1566 года*. Мінск, 2003.
13. Ефимов, В. В. *Лекции истории римского права*. Спб., 1891.
14. Иоффе, О. С. *Гражданское право*. 1 т. М., 2003.
15. Шершеневич, Г. Ф. *Общая теория права*. Т. 2. М., 1995.
16. Verman, J. *Teisė ir revoliucija*. Vilnius, 1999.
17. Карева, М. К. К вопросу о делении права на публичное и частное. *Советское государство и право*, 1939, Nr. 4.
18. Ларро, I. *1588 metų Lietuvos Statutas*. Т. 1. Kaunas, 1934.
19. Ленин, В. И. *О задачах Наркомюста в условиях новой экономической политики. Полное собрание сочинений*. Т. 44.
20. Маштаков, К. М. *Теоретические вопросы разграничения публичного и частного права*. Диссер. на соиск. юрид. наук. Волгоград, 2001.
21. Марченко М. Н. Отличительные особенности романо-германского права. *Вестник московского университета*. 2000, Nr. 1.
22. Михайловский, И. В. *Очерки философии права*. Т.1. Томск: Издание книжного магазина В. М. Посохина, 1914.
23. Пашуканис, Е. Б. *Общая теория права и марксизм*. М., 1926.
24. Перетерский, И. О. *Дигесты Юстиниана*. М., 1956.
25. Покровский И. А. *История римского права*. Спб., 1999.
26. Пухта, Г. Ф. *История римского права*. М., 1864.
27. Valikonytė, I.; Lazutka, S.; Gudavičius, E. *Pirmasis Lietuvos statutas (1529 m.)*. Vilnius, 2001.
28. Roizijus, P. *Lietuvos Sprendimai (1563 m.)*. Sudarytojas Andriulis V. Vilnius, 2007.
29. *Римское частное право*. Учебник под ред. проф. И. Б. Новицкого и проф. И. О. Перетерского. М., 1999.
30. *Ручной словарь или краткое содержание Польскихъ и Литовскихъ законовъ*. Спб., 1810.
31. *Статутъ Великаго Княжества Литовскаго*. Спб., 1811.
32. Соловьев, В. С. *Нравственность и право*. Цит. по: История философии права. Спб., 1998.
33. Суханов, Е. А. *Гражданское право*. 1 т. М., 2000.
34. Vinogradoff, P. G. *Villainage in England*. London, 1982.
35. Vaišvila, A. *Teisės teorija*. Vilnius, 2000.
36. Watson, A. *The Making of the Civil Law*. Cambridge, Massachusetts and London: Harvard University Press, 1981.

THE IDEA OF DIVIDING OF LAW INTO PUBLIC AND PRIVATE AND ITS IMPORTANCE FOR LITHUANIAN STATUTE SYSTEM

Rūta Kazlauskienė*

Mykolas Romeris University

Summary

The article is aimed at describing the historical development of teaching law division into public and private before the end of the 16th century on the analysis of the law doctrine of that time and also at determining the importance of the aforesaid division for the law system of Lithuanian Statutes on the grounds of the obtained conclusions. This scientific research allows stating that there were separate utterances on division of law into public and private in the Roman law. However, this division had no systematic and functional importance in the positive law of that time. The teaching of division of law into public and private acquired theoretical and practical significance in the 16th century when the school of post-glossators was replaced by the school of humanists (i.e. the humanist trend in the science of law most widely spread among French lawyers). The essential changes in ideological and religious regulations of the 16th century had the greatest importance for formation of the attitude to division of law into public and private – the tendency to dissociate from the Church authorities by solving state problems and to look at the state, first of all, as an independent institution was becoming apparent. On the other hand, an attitude towards a man was changing. He started to be considered as an autonomous intelligent personality (Renaissance, humanism). Due to historical development of the Grand Principality of Lithuania (hereinafter referred to as GPL) especially favourable conditions to accept the idea of law dualism were created. The texts of Lithuanian Statutes attest that the teaching of Domicius Ulpianus was being developed and GPL obtained the meaning of systematization. In this sense the heritage of the GPL law proves the dependence of the Lithuanian law system on the tradition of the Western law. It should be notified that the boundary between the public and private law institutions was in the process of change in Lithuanian Statutes. It was determined by political, economic, social and other needs within a concrete stage of GPL development. The change in the priorities of values protected by GPL caused the relevant change in the range of public relations regulated by the public law. From the historical aspect there is no and there cannot be any distinct boundary between the public and private law, it is always relative as two poles to which certain laws are more or less attracted.

Keywords: public law, private law, The Statute of Lithuania, sources of law.

* Doctoral Candidate, Mykolas Romeris University, Law Faculty, Department of Law History.